„ЗАСТАВА“ излази редовно: средом, петком и недељом на целом табаку а уторником на по табака.

ЦЕНА ЈЕ ОВА
за Аустро-Угарску
на целу годину . . . . . 14 ф. — н.
на по године . . . . . 7 ф. — н.
на четврт године . . . . . 3 ф. 50 н.
на 1 месец . . . . . 1 ф. 20 н.
За Србију (у злату)
на годину 32 дин. на пола године 16 дин
на четврт године 8 динара.

ЗАСТАВА.

ОГЛАСИ рачунају се по 6 новч. од сваке врсте ситних слова, за жирее плаћа по 80 новч. сваки пут.

ДОПИСИ шаљу се уредништву, а претплата и огласи администрацији „ЗАСТАВЕ“ у Нови Сад.

НЕНАПЛАЋЕНА ПИСМА не примају се

РУКОПИСИ не враћају се натраг.

Поједини бројеви стају 10 новч.

лист целокупне српске народне слободоумне странке.

БРОЈ 171. У Новом Саду у среду 2. новембра 1888. ГОДИНА XXIII.

УЖАСИ У БУГАРСКОЈ.

Шпанска инквизиција, млетачка подземна мучилишта, напредњачка и турска Небојша-кула и градски казамати, малоазијске тавнице и други продукти властички те врсте — то је цвеће и ковиље, према оном ужасу и терору, који се данас збива у Бугарској.

Много се копира данас у Бугарској, штета само, што се ништа доброга не копира. Стамбулов и његови чиновници копирали су и једну чисто турску творевину, срамоту деветнаестог века. Данас се људима у Бугарској веша камење и гвожђе о врат, па се бацају у реке и море. Ко год дигне данас глас против садање незаконите владавине, ко год каже што рђаво о Стамбулову и Кобургу, тај може бити сигуран, да неће освануги. Удавиће га, прве ноћи као пса. . . .

Сасвим као у Цариграду!

Бива да се турским софтама што не допадне, да се кроз њихове редове оспе мрмљање, покажу знаци незадовољства. Та и они су људи, не може им се баш све допасти, што власници раде од земље! Но скупо плате ти једници своје незадовољство, своју опозицију. Кад се смркне, везују их, окивају у гвожђе и међу на галије, па их воде далеко, далеко на чисто море, обесе им још који камен о врат и бацају их као мачиће у море. Тако је удављено 1878. год. 5000 учених Турака, њихови „софти“. . . . Тако су платили главом многи слободоумнији Турци, кад се оно покушај на турски устав, удавио у турској крви. . . .

И у султанову Јилдис-Киоску има незадовољства Тамо се буне — жене. Није их је падиша мило погледао, као друге, — а то је довољан повод за — роптање. Ал' скупо плате они то роптање. Казне их без суда, без сведока, казне их смрћу. По ноћи изводе их из Јилдиса спутане, са камењем о врату. Гурају их на море и бацају у њега. Никад јадници више не виде бела дана. . . .

Тако се исто ради данас у Бугарској!

* * *

Рушчук подунавска варош бугарска, претурила је много крвавих дана преко главе.

Од фебруарске револуције прошле године, па досада просипа се у њој само крв, мученичка крв. . . Филов, Узунов, Крцејев и остали установици испустили су ту своју мученичку душу. Стрељали су их. То је било јавно. Ал' колико их је тек тајно уморено, убијено?. . . . Бадава ће те питати, тачан број таких жртава незна нико сем крвопије — Д. Мантова.

По ноћи, када цела варош спава, чује се вриска и писка из рушчушких затвора. Редовна инквизиција почиње у 12, а свршава се у 4 сата. Ту ради усијано гвожђе, кесице врућа песка, бичија жила и бајонет. Па када и то не помаже везују се политички кривци у џакове и бацају се у Дунав.

* * *

То није проста прича или бајка већ — страховита истина.

Бугарско собрање, које заседава сада у Софији, расправљаће интерпелацију о тим ужасима. Рушчушки лист „Руссенскій Курриеръ“ износи собранију све ужасе, које је Мантов, посланик собрања, заступник народа, починио у Рушчуку. У том листу налазимо податке, како је Мантов инквизирао. Ево његове кратке, збиља турске процедуре:

Осам опозиционара из Старе Загоре спроведени су у окружни затвор у Рушчук, где је Д. Мантов окр. начелник (вел. жупан). У то време се Мантов у велико прочуо са својих свирепства, почињених на опозиционарима и слабим женама.

Држали су их у затвору неколико дана без испита, без преслушања. Дању су их остављали на миру, ал ноћу, — ноћу су настала најужаснија мучења, каква може вршити само паклена душа једног крволока, као што је побугарени Румун Мантов.

Једне ноћи око 12 сах. дође старешина жандарски у затвор и позва их горе.

— Дођите горе у канцеларију, испитиваће вас — вели — судац г. Каназирски.

Загорчани се радосно упутише из затвора, но за чудо, њи не пратише у канцеларију, већ доле на Дунав к старој скели, тик до Кала-Табије, где су их чекали Мантов и жандари.

Кроз густи мрак, Загорчани ипак опазише, да на Дунаву има мали рибарски чамац, у њему неки џакови, а покрај њих жандари.

Ћутке, без једне речи, која би објашњавала њихов поступак, жандари оделише Загорчане у четир гомилице, двоје, по двоје. Скидоше их до голе коже, узеше паре и сатове. Свакоме обесише по тешко гвожђе о врат и хтедоше их турити у џакове.

Наста ужасан јаук и лелек. Јадни Загорчани видеше, шта их чека, па се томе одупреше. Молили су, преклињали, да их пусте на миру. Један учитељ, коме оста код куће жена и тушта нејаке деце, поче кукати:

— Ој, имате ли Бога?! Зар да ме убијете, код толике моје ситне дечице. Та и ја сам се борио за моје ослобођење, па зар да ме сад баците у Дунав, као пса... Шта сам вам учинио, браћо, да ме тако љуто казните?...

— Ћути, псето, шта нас молиш! Моли онога (Мантова), ми ти не помогосмо.

Молио је и Мантова, но та звер оста неумолима.

— Свршавајте са бунтовником што пре, — загрми Мантов, а лоше слуге злога господара, „свршише посао што пре“

Жандарски старешина сјури му бајонет у груди и учитељ паде мртав на обалу, пре но што га бацише у Дунав. Тако су учинили и са једним певчиком, који се противио. Она шесторица беху имућни трговци из Загоре, па и они кукаху и мољаху за милост.

— Смилујте се бар на нашу децу, кад нећете на нас!...

Зверови се не умекшаше, већ изврши-ше своју паклену намеру.

Сву шесторицу везаше у џакове и бацише у Дунав, где је матица била најјача. Вода се само мало замутила и прогутала своје жртве. . . . Тешко гвожђе о вратовима привуче жртве на дно Дунава, да се више никад не дигну горе. . . . . .

После тог зверског акта „службене дужности“ г. Мантова, оде он у једну кућу злог гласа, где се веселио са жандарима.

„Смрт бунтовницима!“ орило се ту до беле зоре...

А жене, а деца у старој загори бадава су чекали своје ранитеље, бранитеље...

* * *

„Руссенскій Курриеръ“ износи имена свих жандара који су то свирепство извршили и износи документе, који несумњиво доказују истинитост ове ужасне историје.

Одело потопљених Загорчана налази се и сада у канцеларији рушчушког окр. начелства. Сатове и новце поделише жандари међу собом. Један је купио кућу за 3000 франака, други је напустио службу и галантира се по Рушчуку оним новцем што је упљачкао од убијених Загорчана. Значајно је и то да је ову ствар изнео лист, који и поред садањег ужасног терора, сме-де развити заставу опозиције.

За доказ свему овоме служи и оно писмено, којим је Мантов у рушчушког трговца Д. И. наручио осам великих џакова, у којима су Мантовљеве жртве бачене у Дунав.

Ова је ствар дуго остала у тајности. Знало се само да Загорчана нема, а како их је „појела помрчина то се тек сад дознало, кад је „Руссенкій Курриеръ“ изнео све.

За који дан биће о овоме речи и у бугарском собрању. Шта ће на ово рећи сам Мантов који седи у собрању, а шта његов покровитељ Стамбулов и Кобург?

Вероватно је да ће ствар забашурити и да ће Мантов изаћи чист, ал' крв невиних Загорчана вапије за осветом, која ће доћи, скорим доћи. Платиће тада врло скупо своја недеља, сви они који створише садање — ужасе у Бугарској.

Главна редовна скупштина

имовне општине бивше срп. бан. 14. гран. пуковније држана у Белој Цркви, 26-г окт. 1888. п. р.

Присутних скупштинских заступника има свега 58.

Пошто су по штатуту §. 14. више од две трећине заступника присутни, то подначеник Алек. Шарунац као председник проглашује скупштинску седницу као пуномоћну и отворену. У 11 сати пре подне дође праћен од изаслане депутације краљ. повереник тамишки жупан. Исти поздрави кратким говором присутне заступнике, разложивши, да ова скупштина има важне ствари да решава, те с тога препоручује, да заступници све у најбољем миру, реду и у корист општег благостања ове имовне општине пораде и закључе.

Председник за овим зауze председничко место и скупштина приступи саветовању и решењу поднесених јој предмета и предлога:

ЛИСТАК.

КРИТИЧКИ ПРЕГЛЕД.

Српско народно позориште.

Дружина српског народног позоришта није долазила у Вршац кроз пуне четири године. За то време знатно је приновљен позоришни репертоар, да би смо кроз целу ову сезону могли гледати све саме нове комаде. Дружина је овде одпочела низ представа са самим новитетима. Нећу да чиним неправду позоришним члановима, али време ми је сувише одмерено, да бих могао говорити о позоришту уопште, с тога морам сбећи и приказ као и све остало. Та наши су глумци тога већ и онако сити. Писали су о њима и звани и незвани. Моја је намера, да у тову свога прегледа претресем репертоар позоришни и то само приновљене комаде, који су овом приликом овде представљани „први пут.“ У правом смислу репертоар и јесте душа позоришта. По њему се мери вредност и права цел сваког позоришта. Приказ је тело, срце, осећај; а све остало само је лепа одећа.

Ради пунсће и објективности, дотаћићу се местимице и појединих писаца, њиховога рада и општега значаја. Ово чиним у прилог поштованих читалаца, да би се боље могли разазнати у своме прегледу. Ништа нећу пресецати на њиву, него ћу оставити сваком на вољу, да сам пресуди, шта ваља задржати, а шта одбацити. Показаћу простом само онде, где сам уверен, да је сасвим труло или сувишно.

Овај ће преглед постићи свој смер, ако позвани и њега имаду у виду, кад буду решавали ову мучну ствар.

1.) „Мехурићи,“ шаљива игра у 3 чина, од Глиторија Чикија, превео М. А. Јовановић.

Име Глиторија Чикија већ од скора је познато у нас, али оно данас стоји високо на мађарској позорници. Чикија је својим делима постигао велики успех код својих сународника. Он је у најновије доба најугледнији преставник модерне драме код Мађара. Рад му је нагло избио на површину и сад је у највећем јеку. Чикија се одликује од свих мађарских писаца начином писања и избором градива. Грађу за своје драме узима махом из аристократског и грађанског живота свога народа, а пише лако и природно. Он познаје људе, као мало ко, па за то му је психолошка страна весма јака. Карактери у његовим драмама праве су фотографије, а свуда су доследно изведени до краја. Знаш, да раде по његовој вољи, да их је он вештачки распоредио, али си уверен, да морају тако да раде, јер нису кадри друкчије. Поред тога Чикијеви комади имају још и здраве тенденције. Већином им је смер, да изнесу и жигошу покваренost viших сталежа и растројено стање породице из разних сталежа. Па и иначе не штеди никакву грулеж без разлике, али само — у границама приватног живота. Он оперира у рукавицама. Гађа вешто, а погађа сигурно. Осим тога Чикија добро познаје позорницу њене потребе и тешкоће, јер је и сам професор глумачке школе у Пешти. Па ипак канда би му се могла замерити развученost и дужина појединих чинова. Пише већином у три чина, а страст му је, да узима сила епизода само да створи што живљу слику. Истина, он то ради мајсторски, али ипак се осећа, да је комад тим отежан, па мори гледаоца. Бар судећи по свом комаду и још неким, које је писац ових редака гледао на мађарској позорници, — то му је главна мана. Још додајем, да су слични мађарски комади у толико важнији за нас, што је живот нашег народа у Угарској збиља у многом налик на мађарски.

Него да се латим ствари.

„Мехурићи“ (или, како им је преводилац дао презиме: „Пружај се према губеру!“) узети су из свакидашњег живота грађанског. Натпис комада значи: преварене пусте наде и луде жеље, које се под ударцима стварног живота распрште као мехурићи сапунски, а јава довикује: „Пружај се према губеру!“ Обична ствар, али увек неисцрпљив материјал за драму. То је посведочио и Чикија овим комадом. Да вам причам.

У богатој породици шолмајевој пропао сав мужевљи ауторитет, а скиптар кућног поглавице одржао се под папучу. Сујетна, плитка и награно образована, али енергична жена шолмајева, агује по кући самовољно, са девизом: докле траје, нека лаје! Осим своје нежније половине, Шолмаји има још и два нежењена сина и три ћери, од којих је најстарија, Серафина, удата за ваљаног и врло савесног чиновника Рабаја. Старији син, Бела, небрига је и трошћија; и ма да је већ по трећи пут изабран за земаљског заступника, ипак је прави будак, човек без икаквих способности. Млађи син, Роберт, нешто је бољи и паметнији, али ипак лакомислен деран. (Ова улога ништа не утиче на развој догађаја и лепо је могла сасвим изостати.) Серафина је по природи врло честито чељаде, али погрешно васпитана, због чега чешће долази у сукоб са својим мужем, ма да су се из љубави узели. Око ње и матере јој, Сидоније, врзе се цео заплет. Млађе јој две сестре, Гизела и Аранка, само допуњују слику; а и није друкчије у кући, где се о деци не води брига. Шолмаји је слаба добричина, који све добро увиђа, али је упустио узде, па не може да заустави пропаст своје куће. У целој породици куд које нагне, онамо дере. Мати свом снагом тежи, да задовољи своју таштину за спољним сјајем, па ради тога жртвује и саму срећу и будућност своје деце. Она се служи старим средствима: претњом, сузама и несвестицом, али увек успева. Серафина следујући примеру своје матере, преноси ту заразу у своју кућу и тера ствар дотле, да најпосле неким лудим поступком компромитује свог мужа, те се овај захвали на звању, да спасе част своју. Једина паметна створења, која имају снажног утицаја на развој догађаја у овом комаду, то су Димитрије Морошан, богат предузимач, и син му Тома. Димитрије је шолмајев „рођак из далека“. Он је човек са села, простодушан, због чега га Шолмајевица избегава и исмева; али он је од природе врло разборит и добар. Тома је свршен правник, одгојен је правилно. Он је заљубљен у Гизелу и она у њега. Димитрије је врло пријатна особа, а писац га је вешто обележио до ситнице. Он је, тако рећи, оличена савест у овој растројеној породици. Он заглађује све глупости, које се почине у кући шолмајевој и рабајевој, и најпосле спасава част породице. Његовим посредовањем Шолмаји се опет дочепа врховне власти, а његова жена постиђена повуче се натраг (али судећи по њеним речима, којима се завршује комад, не би смо јемчили за трајност шолмајеве власти; и то је једна погрешка писчева.) Да би се изравнале финансије, цела се породица повуче на село. За Димитријеве услуге његов син, Тома, добије своју драгу Гизелу — и то је крај.

Осим ових, има још доста споредних особа, које утичу готово искључиво на заплет. Најглавније су Аладар Чупор и Шерецковица. Самозвани „кавалер“ Чупор верна је слика оних салонских мајмуна, којих ћете наћи по свима „отменим“ кућама, и који цео свој живот истроше у етикетним фразама, играчкама и без-

1. Секретар Вокроши подноси извештај о предрачуну за годину 1888. и 1889., као и пред- и рачуне за год. 1887. с тим, да су исти за 14 дана на пресмотру у дотичном управноме звању лежали, да су рачуни од године 1887. закључени а од владе прегледани и одобрени.

Заступник Ника Стојнов: Пошто је скупштина на кратко заказана а заступници су скоро сви тек на два до три дана пре држања скупштине за исту позиве добили, те с тога нису могли у том најкраћем року и дотичне предрачуне 1888. и 1889., као и рачун за годину 1887. као што треба прегледати, предлаже, да се један одбор из заступства од 3 особе изабере, који ће речене предрачуне и рачуне још за време ове скупштине прегледати и у току исте свој извештај поднети. Предлог заступника Нике Стојнова прима се једногласно и у одбор ревизијони бирају се заступници поп-Зарија Станковић, Алојз Дадић и Аћим Васић.

2. Секретар чита извештај и предлог по закључку скупштине од 27. маја 1886. изаслане комисије у погледу израде нацрта ради поделе шуме на поједине општине и т. д., с тим, да одређена комисија није по закључку скупштине донела нацрт на поделу на поједине општине, јер је то немогућно, већ је донела предлог, да се шума на два дела подели и да су све општине ове имовине позване, да се преко својега општинског већа писмено изјасне: желе ли деобу шуме на двоје или да и даље остане заједничко дојакошње стање и управа.

Заступник поп-Зарија Станковић: Славна скупштино! Колко сам из извештаја изаслане комисије разумео, морам се чудити, да се госп. изасланици нису ни мало обазирали на закључак ове скупштине од 27. маја 1886. год. бр. 2., већ су онако ћутуре предлог донели, да се шума на два дела подели. У самом њиховом већу нису били сложни за то. Један члан исте комисије није при закључку њиховом хтео закључак тај у записнику потписати, јер је знао, да његова општина није за деобу шуме на два дела, по сутра дан, кад се неки чланови из Клисуре разишли, отишао је исти кришом у звање имовне општине и подписао је записник, те је исти већину гласова добио. Зашто је исти то радио, нека то пред његовом општином и овом скупштином одговара, али ја не могу тај комисијони предлог примити, већ и с тога, што је неправилан, што није по закључку скупштине од 27. маја 1886. бр. 2. донесен. По закључку овоме комисија изаслана није за две године дана, док је мандата имала, нашла за вредно, да ради, већ после две године, и то сада, када је и њој и нама свима као заступницима мандат истекао. А друго не примам ни с' тога предлог, што иста комисија није дочекала изјаву свију општина, које ли на то право имају — дал' да се шума дели, или остане у заједници као досада те и по томе нисмо меродавни, да то велеважно питање решимо. А пошто мандата за то немамо, то предлажем да се предлог комисије за деобу на два дела као ништав прогласи, да се дотичним изасланицима, што су се од закључка скупштинског битно и знатно одстранили, негодовање изрази, и уједно упуте, да дотични из мехата овој штов. општини нанесене комисијоне трошкове сами сносе, односно исте имовини поврате.

Заступник Ника Стојнов као члан комисије реплицира и брани се, да је речени предлог по саслушању стручњака надшумара донесен — те да није „дневнице комисијоне крао" већ поштено заслужио (заступник Станковић: то нисам ни реко.) Даље вели, да деоба на двоје мора бити, јер иначе вућиће се та ствар у недоглед, за које је заступник Станковић у корист својих клисураца (шумадинаца) и пледирао, (заступник Станковић: то не стоји) али ми горњани немамо од те шуме ни за наше старце, кад у цркву пођу — ни један штап — да им уручимо, да се поштапају. С' тога је за предлог одборски.

Заступник Станковић опетује против неправилног предлога, одбија заступника Стојнова наведене речи о крађи, и рече, да исти хоће фразама своје земљаке заступнике за свој предлог да задобије. Није Клисура вољна да ту ствар у недоглед одуговлачи, али не може ни то допустити, да се за часак ћутуре једно имање од 48.000 ланаца шуме, у процени од 4 милијона форината реши, већ мора у обрану народа, који у Клисури поглавито од те шуме живи, и без које би се иселити морао, устати — с' тога апелира на заступнике горња, да своју рођену браћу деобом на тај начин, или ти пак продајом шуме, не упропашћују — већ предлаже да се његов предлог прими.

Председник ставља оба предлога на гласање и позове скупштинаре, да на предлог одборов, за деобу на два дела, гласају са „да" — а на против предлог Станковићев са „не." Гласало је од 58 заступника свега 55. За „да" гласали су 28, за не 27 заступника. За овим узе реч заступник Зарија Станковић, и иште да се у записник уведе, како је члан речене комисије Риста Јовановић из Врачевгаја, против изјаве своје општине, која је за „не" — за „да" гласао те да предлог комисије није већином гласова решен; — даље, да се постигне по штатуту пуномоћ закључка у овој ствари мора $^2/_3$ скупштинара за то бити, а по гласању је половина за „да" гласала, 3 заступника нису никако гласали, знак да су за „не." Осим тога многе општине, које су управо меродавне у том предмету, нису своје изјаве још поднеле. Уједно изјављује, да ће призив са клисурским заступницима — против овог закључка надлежном месту поднети. — Примедба и изјава иста усваја се.

Гласали су за „да" заступници: Бељин Васа, Боронко Јован, Дрндарски Стеван, Фислер Мартин, Глишин Гига, Ивачковић Александер, Јовановић Риста, Јованов Глиша, Терек Ференц, Лалић Аркадије, Миља Михајел, Мунћан Симеон, Олар Мита, Олар Емануел, Бојанац Н., Павковић Лазар, Ракић Александар, Ритопечки Илија, Чикснован Тома, Шарунац Александер, Шопдијан Филип, Секешан Симеон, Стојков Ника, Вуксановић Илија, Ворличек Франц, Крич Јохан. Свега 28 заступника.

За „не" гласали су заступници: Аћимовић Вића, Балабан Јован, Басарба Гаја, Деспотовић Милош, Херић Тодор, Ђорђевић Ђорђе, Глазер Венцел, Стојановић Пера, Илић Мита, Јанкуловић Тодор, Калина Јакоб, Михајловић Панта, Млевина Адам, Новаковић Паја, Павловић Вића, Петков Ђорђе, Предић Тода, Рус Лазар, Сакковић Илија, Станковић Зарија, Шлегел Хајнрих, Стојисављевић Раваило, Стојадиновић Лорч, Верђец Тодор, Вулетић Стева, Вулетић Глиша, Богдановић Јоца. Свега 27 заступника.

3.) Секретар подноси предмет у погледу састављеног пансионог штатута за чиновнике и служитеље шумарске, на претрес, преглед и одобрење усљед закључка скупштинског од 27. маја 1887. број 11. По предлогу заступника Дадића, пошто се у овом предмету не може на брзо и преким путем штатут олако узети, јер се не може довољно прегледати и претрести, скупштина једногласно закључује, да се један одбор од три особе из скупштине изабере, који ће у току још ових скупштинских седница, речени штатут прегледати и своје назоре — исправке оди. допуне — уз образложени извештај текућој скупштини поднети. У одбор бирају се заступници Терек Франц, Балабан Јован и Секешан Сима.

4.) Чита се извештај кр. камералног фискала Морица Кохањија, у погледу поверених му парница ове имовне општине, и то:

1. Парница против Стефановића и др. pto. 5686 ф. 45 н. код 1. степ. суда изгубљена. Рекурирано даље, а више решење још није дошло те предлаже, да се речени новац од 5686 ф. 45 н. судски депонира. Узима се на знање и прима се предлог.

2. Парница против Стеф. и др. pto. 33.294 ф. 21 н. накнаде и штете. Код 1. степ. суда парница задобивена. Противници апелирали, још није дошла апелата. — На знање узето.

3. Парница против Ђурића због кауције од 300 ф. код 1. степеног суда Ђурић одбијен и по том апелирао. Апелата још није дошла. Узима се на знање.

4. Парница Натана Рохајма против ове имовне општине pto. накнаде штете од 57.000 ф. још је у распри судској да се сведоци испитају. Уједно навађа да га је Н. Рохајм нудио, да се измире, но да томе још има времена и по испиту сведока. Узима се на знање.

5. Парница против Јакоба Грасгрина из Сикевице због 150 ф. закупнине за точење пића и т. д. и због 200 ф. штете, код суда у Оршави. Исти је осуђен in contumaciam. — Пресуђени је рекурирао. Краљ. табла досудила је за 150 ф. а за 200 ф. да се поново парница поведе, што је урађено но још није довршена. Узима се на знање.

6. Парница против најдашке општине због 355 ф. 40 н. (такса за дрва.) Код суда се измирили, досада је уплатила речена општина 304 ф. још има да плати 51 ф. 88 н. Упућује се подначеоник, да речену општину још једном мирним путем позове, да заостали дуг уплати, у противном случају, да фискал кораке предузме.

7. Парница против држ. железн. друштва због пута у Мачевић, престаје са свим, пошто је ствар од дотичн. друштва у ред доведена. Узима се на знање.

8. Рачуни односно трошкови са адвокатом Ристићем, доведени су у ред измирним путем, јер је исти намирен. Узима се на знање.

9. 87 месни парница против сикевички становника због 1.584 ф. од год. 1877. закупа паше и све су спроведене судски и већином су уплатили а и остали су у утеривању. Узима се на знање.

5.) Начеоник предлаже да се фискалу одреди хонорар пошто је он својски ствар за ову имовину заступао код судова.

Заступник Ника Стојков је против тога, јер то не спада на ред по програму, а и да се види дал он какве трошкове добија.

Заступник Дадић, захтева да се тај предлог одложи. (Жагор.)

Скупштина усваја предлог начеоников, да се фискалу 300 фор. хонорара изда.

Вести из места и са стране.

Ђаци будимпештанског свеучилишта изаслали су депутацију министар-председнику, која му је предала молбу, да се не мења закон у погледу ђака. једногодишњих „својевољаца." По новом законском пројекту сваки онај ђак, „својевољац," који по истеку године дана не буде положио официрски испит, мора служити још годину дана. До сад је само 27 од сто могло положити тај испит. То би значило, да 73 од сто морају служити две године, а то би многима убило будућност. Друга је промена која се смера, да медецинари морају 6 месеци с пушком служити, а 6 месеци у шпитању. Врло згодно примећује ђачка молба, да је оно служење с пушком излишно и неразумљиво, јер за 6 месеци неће се моћи нико извечбати као што треба, па нашто онда узалудна мука. Министар-председник није могао обећати, да ће се испунити жеља ђака. И са других великих школа Угарске спремају ђаци сличне петиције на сабор.

Наша књижевност. Како јављају „Мале Новине", што излазе у Београду, израчунао је један Србин, да укупан број претплатника на новине, што у Србији излазе, износи 6.590. Од овога броја њих 681 примају све политичке листове, 249 све научне, а 450 све забавне листове. Остали претплатници по један, два, а највише три разна листа, било књижевна, политичка или забавна. Овде нису урачунати разни органи појединих надлештва, као „Војни лист", или „Гласник министарства просвете" и т. д., а тада би, разуме се, тај број био много већи. Што се тиче претплатника на књиге, најсрећније су приче и романи, шале и забаве, па тек онда озбиљне књиге, а међу њима опет школске, као обавезне за ђаке, од којих су само неколико штампане у 10 000 примерака, иначе једва пролазе две три хиљаде, које се опет продају у току од неколико десетина година! Како нам све друго напредује, тако и књижевност.

Владалачке плате. „Köln Zeitung" отпочела је била чутаву чарку којој је била циљ, да омогући увећање цивилне листе цару Вилхелму II. „Frankf. Ztg" узела је на себе задаћу да ту намеру изобличи објавим следећу таблицу годишње одобрених сума поглаварима државним у седам великих држава европских:

Француска — — — — —	1,200.000 фр.
Шпанија — — — — — —	13,250.000 „
Италија — — — — — —	18,662.500 „
Енглеска — — — — — —	22,992.000 „
Аустро-Угарска — — — —	29,062.500 „
Русија — — — — — —	44,170 000 „
Германија — — — — — —	52,900.352 „

Што долази с главе на главу: У Француској 0.05; у Русији 0.51; у Енглеској 0.61; у Италији 0.62; у Аустро-Угарској 0.70; у Шпанији 0.71; у Германији 1 франак 12 пара.

† **Н. М. Пржевољски.** Руска наука изгубила је једног чувеног и неуморног свога радника. 20. окт. умр'о је у маленој варошици седморечке области, Караколи, знаменити путник и испитивач Азије, Никола Михаиловић Пржевољски, камо је био стигао пошавши по ново у Азију рад научних циљи. Пржевољски је умр'о у јеку своје снаге и здравља, у 40. години, од тифуса. Пржевољски се родио 1839. год. близу вароши Смоленска. 1855. год. свршио је гимназију и ступио као јункер у резервни бјељевски пук. 1856. г. постао је официр. Од 1861. до

послици. Он је ту само за то, да помаже расипање, да увеличава разузлани сјај и да прави збрку. Шерцковица је блазирана удовица, која вечито афектира и равмеће се као „богата партија", само да дође до богате партије, како би покрила своје новчане неприлике. Она и Бела стоје у љубавним односајима само из новчаног обзира; али се обоје преваре и разђу. Међу осталим мехурићима, и Чупор и Шерцковица престављају два мехурића, који се надимају док не прсну. — Осим тога видите у свом комаду још и несолидна предузимача, који се служи митом и хоће да ствара корупцију. За тим распуштене слуге, које се користе ситним тајнама своје госпође, те постају безобразни. Итд.

То је бледо напртана садржина.

У овом комаду нема великог заплета, али има пуно крупних ситница. Највећа му је важност у појединостима. Заплет није усредсређен у једној особи, него у целој породици. Писац није хтео да истакне само један мехурић, него целу гомилу. Тендевција се види из онога, што је напред речено о натпису. У радњи се нигде не осећа застој, али би чинови свакако могли бити краћи.

О преводу се може рећи само, да није добар. Језик је тежак и нечист. То се не може опростити преводиоцу, који је члан књижевног одељења „Матице Српске."

*

2.) „Завађена браћа", позоришна игра у 4 чина, од Еркмана и Шатријана, превео М. П. Шапчанин.

Стари и узорити другови из Елсаса, Емиле Еркман и Александер Шатријан, пријатељи су по срцу, а сртаци по перу. Од почетка свога рада, који се датира још од другога царства француског, раде они заједнички; пишу и подписују своја дела просто: Еркман-Шатријан. Одпочели су радити са подписцима за хонорар, а наставили са историјским приповетками и романима. Писали су много, а пишу још и сад. Њихове приче и романи обухватају све слојеве друштвене и оснивају се на чистом моралу и слободоумним начелима; а по верном цртању и истинитом спису права су слика француске историје од велике револуције до наших дана. Својим обилатим радом стекли су они у свету угледа и славе, а нарочито им се име уписало за доба садање републике. Значајне су њихове заслуге у борби за велика начела нашега века, а против бонапартизма и садање полицијске државе. Тиме су осигурали себи угледно место у културној историји светској. Неки знаци веле, да је њихов рад у своје време прецењиван, али им нико не одриче важност и заслуге. Ја држим, да њихова дела ни данас нису изгубила ништа од своје важности, и да би многима могла послужити за углед у својој врсти.

Еркман и Шатријан стари су нам познаници. У нас има приличан број преведених романа и приповедака њихових, које су продрле у све кругове наших читалаца. Што се тиче драме — колико је мени познато — сво је први и једини рад њихов, не само у преводу, него и у оригиналу. Ову једину драму своју прпели су из неког ранијег романа свог. Драматисали су свој роман, који је и у нас познат под натписом „Два брата", а — не варам ли се — у преводу М. Ђ. Глишића.

Писци су за сву драму пробрали најважније моменте из поменутога романа и назвали је „Рацдављеви", а ми смо је, по старом нашем обичају, поврстили и дали јој име „Завађена браћа". Оба су натписа добра, шта више, овај други изгледа ми одређенији.

Ово дело само је посведочило, да је било вредно прераде. Читањем романа много се што шта преведи, што се на позорници даје јаче и живље обележити, те чини трајнији утисак. Нећу се упуштати у разглабање садржаја, јер — као што рекох — дело је то у нас доста познато. Поменућу само главно.

Основа је комада мржња и љубав. Повод целом заплету потиче из дивље мржње и раздора куће равцављеве. Два рођена брата мрзе се и гоне пуних тридесет година, а све због једне чатриће, која им је од оца остала. Шта више, иду тако далеко, да ту мржњу преносе и на своју децу, која их помажу у заједничком упропашћивању. Осим тога завађају читаво село и цепају га у два табора. Али писци нам већ у половини комада наговешћују, да је „љубав јача од мржње". Поводом неког случаја наједанпут нам се показе, да је мржња међу њиховом децом неприродна, наклапљена, и да се под њом скрива дубока, страсна — љубав. То је драмски врхунац у овоме комаду. Услед одкрића све љубави, наставе обрт. Почиње се борба између љубави и мржње. И најпосле видимо, где се завађена браћа под утицајем ове љубави, освесте и — измире. „Љубав је победила мржњу" — и то је крај.

Смер овога комада тако је јасан, да се позваје по првој речи, па и по самом натпису; а тако узвишен, да се писцима може само захвалити, што су га из мртве књиге пренели на позорницу. Колико ли, боже, има таквих жалосних примера, а нарочито у нас. Љубав и братство, по несрећи, све се више губе, а себичност и раздор све више отимају маха. Комади ове врсте од преке су потребе свуда и свагда. Па онда, како је то овде истинито, просто, али и лепо исказивано. Нема ту натезања и афектације, па ипак је све тако живо и топло! Нарочито се истиче онај призор, где старији брат, после толико година, први пут закуца на вратима свог млађег брата, да се споразуму о животу и срећи своје деце. Страсна, дивља мржња, понижена до прашине, клеца на прагу свога противника и проси милости. Овај призор и оно „Торњај се!" вредни су највештијег сликара. Не мање је диван онај призор у четвртом чину, где се чита и потписује брачни уговор, који су браћа ту ноћ склопила. У онај велики говор Ђорђев, којим он побија тачку по тачку тога небратског уговора, писци су улили своје мишљење и изрекли суд о овоме братском спору. Заплет се пресече једним снажним ударцем и све пође својим природним током.

Карактери су дивно обележени, а особито Рацдављевићи. Видите, да кров целу породицу струји једна те иста крв. Призори су свакидашњи, речи обичне, па ипак је све одабрано, једро. Сва је радња усредсређена око главних особа, а сва мотивација потиче из једног врела: мржње, а понире на једном увиру: љубави. Ништа не бива случајно, него има своју клицу још у почетку — а ипак изненађује. Сразмера је међу појединим чиновима добра, а комад није ни велики ни мали. Радња се правилно развија, ма да се — колико сам приметио — од експозиције (увода) некако брзо долази до перипетије (врхунца драмског). Биће, да је то с тога, што је комад подељен у четири чина. Али обрт и катастрофа (пад) следе природно, без скокова. Примећује се, да су писци нарочито давали више снаге завршетку појединих чинова, јер су то најлепши моменти. То је пре врлина него погрешка, али том се приликом истиче празнина по осталим деловима. Овде нема тих празнина, али би се ипак нешто могло обићи, да комад буде живљи. Мислим оно причање о односајима Рацдављевих, које се два три пут понавља.

Но крај свега комад заслужује највећу пажњу и препоруку.

Превод је изврстан. Језик је чист као злато, а течан као млеко. Шапчанин се тим увек одликује, што му се мора уписати у велику заслугу.

Публика се после преставе разишла пречишћена и оснажена као кад мрежа пада с очију.

1863. г. учио је генералштабну академију, где је први пут и осетио свој позив за путовања с научном циљу. Пошто је дошао у генералштаб, он се, први пут, крене у Иркутск а одатле у „Усурски крај“ године 1867. Његова екскурсија по усуриском крају трајала је 1867., 1868. и 1869. год. и дала му искуства за даља тежа путовања. Резултат овог путовања било је велико дело, које је написао о далеком истоку Азије. По повратку своме Пржеваљски понуди „Руско Географско друштво“ да му помогне да оствари његов план о путовању у централну Азију, и оно пристане. То је било његово прво знаменито путовање, које је трајало од 1871. до 1873. г. Тад је експедиција прешла 11.000 врсти и била у Куку-Нору и северном Тибету до извора Плаве Реке. 1876. г. Пржеваљски се крене у путовање по други пут. Ово је путовање трајало до пролећа 1878. год. и он је ишао да посети језеро Лоб-Нор, које је дотле било непознато Јевропљанима. На ово путовање добио је био по царевој заповести 24.700 рубаља, и успео је потпуно. 1877. он се врати у Кулцу. Зоолошке и ботаничке колекције које је скупио у томе путовању он поклони зоолошком музеју академије наука и ботаничкој башти. После два месеца он се крене из Кулце у Тибет. На 1000 врста од Кулце, у Гучену, он се разболи, те се мораде вратити у Русију. 1879 год. он се поново крене у Тибет. На ово путовање, уз прву помоћ, добије још 20.000 рубаља. 1879. и 1880. год. он пређе Чжунгарију, Хамиску пустињу, Цајдам, Куку Нор, северни Тибет, где проучи истоке Жуте Реке, па се преко Алшана и Гоби врати у Кјахту. Материјал који је покупио у овом путовању, изнео је у великом спису: „Треће путовање у централну Азију.“ Од октобра 1883. год. до новембра 1885 год. Пржеваљски је учинио своје четврто путовање на које је био добио 43.480 рубаља. У овај мах прешао је 7.325 врсти караванског пута од Кјахте на изворе жуте Реке, па даље до Плаве реке. Из источног Цајдама преко са свим непознатих предела он се крене на Лоб-Нор, па преко Хотана и Аксе допре у Седморечје. Овом приликом скупио је грдне колекције и масу научног материјала. Резултат овог путовања изнео је у делу: „Од Кјате до извора Жуте реке, испитивање северних крајева Тибета и пут преко Лоб-Нора по басену Тариму.“ Ово дело изашло је тек ове јесени у издању руског географског друштва и посвећено је царевићу, Николи Александровићу, који је поклонио 25.000 рубаља Академији Наука, да изда зоолошке резултате путовања Пржеваљског. Главни круг експедиција покојног Пржеваљског обухвата опширне унутрашње крајеве Азије. Храбри, енергични и неуморни Пржеваљски продр'о је у дубине дивљих азиских пустиња, на које није стајала нога Јевропљанина. Све, што су ове његове тешке експедиције изнеле пред свет, стекло му је име неуморног радника на пољу науке, врло уваженог како у Русији тако и у Европи. Он је био члан разних научних друштава у Русији, почасни члан разних колегија, дописни члан разних европских научних друштава и академија. Спремајући се у садању, пету, експедицију Пржеваљски је смерао да коначно продре у све географске тајне Азије, али му није било суђено да то учини. — Пред смрт своју Пржеваљски је изјавио жељу да га сахране у једном дивљем крају на обали језера Исик-Кул у његовој драгој Азији.....

Трговачко-занатлијски део „Заставе.“

Прослава градачке академије.

Грац 27. октобра.

У суботу 3. новембра по р. к. т. г. славила је овдашња трговачка академија за трговину и индустрију две прославе, и то: 40 годишњицу владе цареве скопчану са светковином 25 годишњице свога постанка.

Тога дана у ½ 10 сати била је у католичкој саборној цркви свечана служба, на којој су професори и сви ученици тога завода присуствовали. Затим у свечаној окићеној „Стефаничиној дворани,“ где је прослава заказана, и у којој су се разни великодостојници, сила друштва, овдашњи уважени грађани и остали свет искупили, поздравио је члан академичког управљајућег одбора, Роберт Вегер, све присутне госте, наиме пак осниваче завода и силне пређашње ученике, од којих већ многи стоје на уваженим местима. На крају свога говора изразио је говорник жељу, да завод своју педесетогодишњицу дочека и да на челу управног одбора опет њен ученик искупљене поздрави.

Управитељ академије, г. Артур пл. Шмид, у своме свечаном говору саопштио је постанак и деловање завода.

Мислим, да ми се неће замерити, ако саопштим најважније моменте из тога говора, који ће и читаоце „трг. занатл. дела „Заставе,“ о постанку и развијању стручних школа, занимати. Говорник почиње свој говор о првој мисли, која је пре 100 година избила на јавност, да се оснује и за младе људи, који се трговини посвећују, виша трговачка школа, из које би спремни и са трговачким знањем снабдевени младићи у свет ступили. Затим је говорио о развијању те мисли и спомиње Буша, који је прву трговачку академију 1768 г. у Хамбургу основао; у Липској (Лајпцигу) је 1830. г. трговачки подмладак ударио темељ вишем трговачком заводу, затим 1840. г. основати су слични заводи у Дражђанима Данцигу, доцније пак у Хановру, Брауншвајгу и Франкфурту на Мајни. Од завода, који су за то време у иноземству основани, стекли су себи добар глас: „Ecole supérieure de commerce,“ који је 1820. у Паризу основан и у Антверту: „Institut supérieur de commerce.“ У Аустрији осим омањих разних трговачких завода постојала је политехника у Бечу, наутичка школа у Трету и тек 1834. У Љубљани основаше трговци „трговачку школу;“ даље неколико недељних шегртских школа, а оваква једна школа је 1828. и у Грацу утемељена. Но прва виша трговачка школа (академија) основана је у Прагу 1856. г. од Карла Аренц-а, (који је 17. марта 1856. г. за управитеља истог завода изабран и то место до 15. јула 1883. г. заузимо. Исти је умр'о 2. јануара 1888. у Годесбургу на Рајни, но име његово у историји трговине остаће бесмртно,) затим 1858. г. у Бечу и Пешти. У Грацу је још 1852. г. професор на овдашњој универзи и државни саветник др. Блашке покренуо идеју да се и овде слична школа оснује. И тек 1861. г. при силним материјалним жртвама овдашњих трговаца, који су међу собом 10.000 ф. скупили, буде 3. новем. 1863. г. свечано отварање, „трговачке академије за трговину и индустрију“ а сутра дан почела су јавна редовна предавања. За управитеља буде изабрат Ђорђе Протенгајер. Говорник саопштава даље статистичке податке о похађању завода, те вели да је 1873. г. завод највише ученика (393) имао; даље благодари у име завода мужевима, који нису жалили труда и пожртвовања, те су завод и за време државне кризе потпомагали и до данас га очували. Даље вели да су из завода до хиљаде и по ученика снабдевени трговачким знањем у свет ступили и да друго поколење већ у школу ступа. Са жељом да завод и на даље цвета, завршио говорник свој свечани говор.

Затим је управитељ управљајућег одбора, г. Хаиц Детелбах, у своме говору нагласио развијање трговине и индустрије за време ових последњих 40 година.

Ту је у првом реду споменуо важност железница, „Лојда аустријског,“ „дунавског паробродског друштва“ и „кредитних завода.“ У своме даљем говору споменуо је и прву индустријску фирму Михајла Тонет-а, који је 1850. у Аустрију дошао и већ 1856. год. темељ творницама ударио, даље Августа Клајн-а, који је још 1845. г. као књиговезац из Ниренберга у Беч дошао, ту почео радити те са свога укуса и вештине постао далеко чувен. Даље вели да би био знак кратковидости у трговачко-политичком питању, када би значај окупације тајили (?!) и важност услед промене балканских држава превидели, као и ширење европске железничке мреже до обале левантинског мора кад не би смо потпомагали. Даље говори о подизању морских пристаништа, регулирању Дунава о арлберском прокопу и сравњује управу стару са садањом у погледу трговине, те примећује да је 1850. увоз износио 158 милиона фор. а извоз 104 милиона фор. а 1886. г. увоз 539 милиона фор. а извоз 698 милиона фор. Број парних машина беше 1851 г. 903 а 1886. г. беху 19.082 машине законитим путем опробане. Дужина железница беше 1850. г. 1357 километра а 1886. г. износила је 13.656 километра; брзојавна жица имала је 1851. г. 3700 километра а 1886. г. 39.000 километра. Из Штајерске је 1886. за 3 милиона метарских центи угљена више извезено него 1848. из читаве државе.

На послетку јављам вам још, да је лане 182 слушаоца на заводу било а међу њима и Срба, и то три из Србије, остали из уже Угарске.

Но другом приликом упутићу се у опис академије и говорити о потреби тих школа и код нас.

Ј. П. П.

Суштина економског живота.

II.

Има још једна економска појава — размена добара — која не иде увек уз друштвену производњу, као две споменуте појаве (подела рада и подела добара). Кад једно друштво само производи све што му треба, онда оно не мора ништа да тражи од других друштава, и да им зато у размену даје своје производе. Таквим животом живе преисториска племена, код којих су подједнако биле развијене све врсте производње, и агрикултура (земљорадња и сточарство) и индустрија. Већ код оних друштава, код којих су више развијене само неке врсте производње, а друге мало или ни мало нису развијене, мора да буде међусобног размењивања производа. И тако даље, размене добара мора да буде само онде, где је друштвена производња једностранa. У преисториском добу, док су разна племена слабо и знала једно за друго, размене добара, — по правилу — није ни било. Тек од почетка историског периода и размена — трговина — јавља се као редовна економска појава.

Све су ово сасвим просте и јасне ствари, и опет зато, више пута и образовани људи, који се науком баве, говоре сасвим супротно. Тако н. пр. у прошломе броју (39.) нашег листа г. Ат. Вучковић казује, како занатлије и трговци „један без других не могу егзистирати“. Даље опет вели, да „сваког система у плану рада (т. ј., да занатлије непосредно подмирују потрошаче, без посредништва трговаца) нема ни код једног народа, нити га је икада било на свету“. Да ли збиља г. Вучковић мисли, да никада на свету није било друштава (племена), која ни с ким нису размењивала своје производе, пошто су сами све потребне намирнице производили? И зар он мисли, да занатлије баш никако не могу без трговаца живети? Рецимо, да је наша држава тако уређена, да она води бригу о целокупној производњи и потрошњи. Све, што поједини произвођачи (занатлије и сељаци) израђују, слаже се у среске магацине, и распоређују се да у сваком среском магацину буде разних производа онолико, колико је потребно народу у дотичноме срезу. Одатле се после поједине намирнице раздају појединим породицама. Сав тај посао врше државни чиновници — од трговаца нигде ни помена.

Али данашња држава и данашње друштво нису тако уређени — велите ви. То је истина. Па зашто онда не кажете, да су производњи потребни трговци само данас, у данашњим друштвеним приликама? Зашто онако у опште говорите, како „оваког система у плану рада“ никада и нигде није било, како је апсолутно немогућ? Зар ви мислите да људи никад неће паметнији бити?

И кад и образовани људи могу тако погрешно мислити, онда смо сматрали да је потребно, да проговоримо коју о првим и основним појмовима, на првом месту о суштини економског живота, узетог у целини. И као што смо видели, производња је једини битни елеменат економије. Управо економска наука ништа друго није до наука о производњи. Сва је ствар у томе, шта та производња није увек иста. А ево који су њени главни облици:

I. Инокосничка производња.

II. Друштвена производња.

(Подела рада и подела добара).

1.) Свестрана др. производња.

2.) Једнострана др. производња.

(Размена добара).

Овај кратак преглед главних облика производње преставља у исто време и систем економске науке (или науке о производњи.) Даљом анализом, што овде сад не можемо чинити, видели би да је у производњи рад човеков најважнији елеменат. Дакле, у самој ствари, рад људски — то је суштина економског живота. Према томе, економска наука — то је наука о раду.

„Срп. Занатлија“.

Светска статистика

(од др. Фрање Јурачека.)

(Наставак.)

Немачка (Европа, Африка и Аустралија.)

Савезна монархија, састављена из 26 држава од 1871. год. Савезног председника, са титулом цар, представља краљ Пруске — сада у лицу Виљема II. од 1888. године.

Земљина површина у Европи: 540 622 кв. клм. са 46.855.704 становника. Од овога долази: на боденско језеро 309 и на остале поморске обале 4.154 кв. клм. А на остале државе долазе ове цифре.

1° Уставно херцештво Анхалт, са херцегом Фридрихом на челу од 1871. год. има 2.347 кв. клм. и 248.166 становника;

2° Уставно велико херцештво Баден, са великим херцегом Фридрихом на челу од 1856. год., има 15.081 кв. клм. и 1,601.255 становника;

3° Уставна краљевина Баварска, са краљем Отом I. на челу од 1886. год. има 75.859 кв. клм. и 5,420.199 становника;

4° Велико херцештво Брауншвајг, са регентом принцом Албрехтом од Пруске на челу, има 3.690 кв. клм. и 372.452 становника;

5° Варошка република Бремен, са сенатом и грађанском управом на челу, има 255 кв. клм. и 165.628 становника;

6° Државна земља Елзас-Лотринг, са особеним заповедником на челу, има 14.509 к. к. и 1,564.355 становника;

7° Варошка република Хамбург, са кметом др. Версманом на челу, има 409 кв. клм. и 518.620 становника;

8° Уставно велико херцештво Хесен, са великим херцегом Лудвиком IV. на челу од 1877. год. има 7.681 кв. клм. и 956.611 становника;

9° Уставна кнежевина Липе, са кнезом Волдемарем на челу од 1875. год. има 1215 кв. клм. и 123.212 становника;

10° Варошка република Либек, са сенатом и грађанском управом на челу, има 297 кв. клм. и 67.658 становника;

11° Велико херцештво Мекленбург-Шверин, са великим херцегом Фридрихом Францом III. на челу од 1883. год. има 13.303 кв. клм. и 575.152 становника;

12° Велико херцештво Мекленбург-Стрелиц, са великим херцегом Фридрихом Виљемом на челу од 1860. год. има 2.929 кв. клм. и 98.371 становника;

13° Уставно велико херцештво Олденбург, са великим херцегом Петром на челу од 1853 год. има 6.422 кв. клм. и 341.525 становника;

14° Уставна краљевина Прајска, са краљем Виљемом II. на челу од 1888. год. има 348.354 кв. клм. и 28,318.470 становника;

15° Уставна кнежевина Рајс, (старија грана), са кнезом Хајнрихом XXII. на челу од 1859. год. има 316 кв. клм. и 55.904 становника;

16° Уставна кнежевина Рајс, (млађа грана), са кнезом Хајнрихом XIV. на челу од 1867. год. има 825 км. клм. и 110.598 становника;

17° Уставна краљевина Саксонска, са краљем Албертом на челу од 1873. год. има 14.992 кв. клм. и 3,182.000 становника;

18° Уставно херцештво С. Алтенбург, са херцегом Ернстом на челу од 1853. год. има 1 323 кв. клм. и 161.460 становника.

Главни извозни производи: угаљ, цинк, кромпир, брашно, хмељ, со, вуна, стока за клање, овце, масло, шпиритус, уље, вино, пиво, шећер од репице, минерална вода, хемиски фабрикати, стакло, огледала, штајнгут, порцулан, метална роба, машине, превозна средства, коже, дуван, памучна, ланена, свилена и вунена роба, позамантијска роба, чипке, ужарије, хаљине, каучук, хартије, тапете, дрвенарије, дрворезачке израде, накити, златарски предмети, вештачке израде и књиге. Немачка трговина са књигама, подразумевајући ту још Аустро-Угарску и Швајцарску издала је: у 1883. — 11.802, у 1884. — 15 607, у 1885. — 16.305, у 1886. — 16.253. и у 1887. — 15.972 књижевна дела.

У Немачкој, поред осталих у велико развијених производња, заузима веома важно место ископавање угља (на 1.300 мет. цената годишње) и гвожђа. Производња челика и железничких шина премаша преко 400.000 тона. У памучној индустрији заостаје Немачка јединствено иза Енглеске (5 мил. вратила); она цвета у Елсезу (Милхаузену), Саксонској (Шемницу) и рајнским провинцијама (Минхену, Гладбаху, Елберфелду и Бармену.) Производња чоје није истина тако огромна као у Енглеској и Француској, али је са своје каквоће призната и највише учвршћена у рајнским провинцијама: Ахену, Буртшајту и Еупну, а у Саксонској: у Герлиду, Котбусу и Лукенвалду. Ланена производња има своје средиште у Вестфалу (Бигефелду), Шлезији и Цитави. Конац ливерује Шлезија и Саксонска, ужарију Хамбург и др. морска пристаништа, а свилену робу Крефелд и Берлин. Производња свећа највећа је у Берлину, Штетину и Келну, а житица у Шлезији поглавито. Шећер највише фабрикују у Шлезији, Саксонској, Анхалту и Брауншвајгу, а пиво у јужној Немачкој (Минхену и Нирнбергу). Дуван се највише прерађује у Хамбургу, Бремену, Лајпцигу и Берлину, а хемикалије у Шлезији и Саксонској. У фабрикацији хартије Немачка је прва у Европи. Средиште фабрикације налази се у Бранденбургу, рајнским провинцијама, Саксонској и Хесенској.

Немачка, по трговинском обрту, долази по реду као друга држава на свету. Она стоји у најживљој трговинској вези са Аустро-Угарском, Енглеском, Русијом, Холандијом, Белгијом, Швајцарском и Америком. У морска пристаништа првог реда рачунају се: Хамбург и Бремен; другога реда: Штетин, Данциг, Либек и Кенигсберг; а новчани трговци најзнатнији су у Берлину, Франкфурту на Мајни, Хамбургу и Аугсбургу.

Народност је подељена на 7|8 Немаца и 1|8 Словака (Пољака и лужичких Срба).

Главне трг. вароши: Берлин, са 1,414.000, Десава, са 28.000, Бернбург, са 21.000, Карлсру, са 61.000, Манхајм, са 61.000, Фрајбург, са 41.000, Хајделберг, са 27.000, Минхен, са 275.000, Нирнберг, са 120.000, Аугсбург, са 66.000, Вирцбург, са 55.000, Регенсбург, са 36.000, Фирт, са 35.000, Бамберг, са 32.000, Брауншвајг, са 85.000, пристаниште Бремен, са 122.000, а са предграђем 140.000, пристаниште Бременхафен, са 15.000, Штразбург, са 114.000, Милхаузен, са 70.000, Мец, са 54.000, пристаниште Хамбург, са 310.000, а са предграђем 497.000, пристаниште Кунерхафен, са 2000, Дармштат, са 43.000, пристаниште Либек, са 55.000,

Шверин, са 32.000, пристаниште Росток, са 39.000, Најстрелиц, са 9.000, Олденбуг, са 20.000, Франкфурт на Одри, са 54.000, Подздам, са 51.000, Шарлотенбург, са 42.000, пристаниште Штетин, са 102.000, Позен, са 68.000, Бреслава, са 308.000, Герлиц, са 56.000, пристаниште Алтона, са 109.000, пристаниште Кил, са 52.000, Магдебург (са нов. вароши), са 149.000, Келн, са 175.000, Диселдорф, са 121.000, Елберфелд, са 111.000, Бармен, са 105.000, Ахен, са 99.000, Дортмунд, са 78.000, Хановер, са 145.000, Франкфурт на Мајни, са 170.000, Визбаден, са 55.000, Дрезда, са 254.000, Лајпциг, са 177.000, Шемниц, са 111.000, Стутгарт, са 126.000 и Улм са 34.000 становника.

Из Данцига везана је немачка трговина са Енглеском, Шведском и Русијом; из Либека са Данском, Шведском и Русијом; из Бремена поглавито са Америком, а из Хамбурга са Енглеском, Америком, источном Азијом и Аустралијом. Трговински обрт у Хамбургу премаша вредност од 2.400 милдинара годишње. У том погледу претходи му само Лондон. Преко године обрне се у хамбуршком пристаништу на 12.000 бродова са снагом од 6 мил. тона. Увози: колонијал, вино, дуван, кожу, гвожђе и махине, а извози: шпиритус, месо, стоку, коње, цигаре и т. т. (Наставиће се.)

Трговина.

= **Нови Сад**, 1. (13) новембра. Усљед сувише строге зиме сад у ово касно јесење доба застала је радња на житним пијацама. Цена је шеници напредна, пошто је довоз врло слаб. Кукуруза је дневно на пијаци, но цена се није мењала. Шеницу међутим млинови пазару, докле је спекулација у некој малој резерви. Цена је рани ова: Шеница прве каквоће 7 ф. 30 н., лакша 7 ф. 10—20 н. Наполица 6 ф. Јечам 4 ф. 50—60 н. Зоб 4 ф. 40—50 н. Кукуруз некруњен 2 ф. 60—65 н., окруњен кукуруз 3 ф. 70—80 н. Све од 100 кгр.

Радња са производи врло слаба. Маст се на веће партије не тражи, сланина слабо пролази Маст 60—62 ф, на мање 65—67 ф. Сланина 62—64 ф. од 100 кгр. Пасуљ 11—12 ф. Кромпир 2 ф. 50 н. од 100 кгр. Купус 3 ф. 50—4 ф. 50 н. од 100 главица.

Време ведро врло хладно. Снег се чврсто држи. Вода у Дунаву у опадању.

*

У **Будимпешти**, 31. октобра (12. новембра). Шеница умерено нуђена, воља за куповање добра, тенденција чврста, промета 25.000 м. ц. Цена без промене. Раж без промене мирна; јечам се тражи, напредује; зоб чврста; кукуруз 10 новч. јевтинији. Шеница потиска 80· 8 ф. 15 н., 80· 8 ф. 12½ н., 79·5 8 ф. 10 н., 77· 7 ф. 90 н., 76·5 7 ф. 70 н. Пештанска 80·5 8 ф. 15 н., 80·3 8 ф. 15 н., 79·5 7 ф. 10 н. Сивачка 77·3 7 ф. 95 н. Толнанска 79· и 78·5 7 ф. 95 н. Подунавска 77· 7 ф· 60 н. Бачка 79· 8 ф., 77·4 7 ф. 80 н. Банатска 79· и 78· 7 ф. 90 н. Све на три месеца. Зоб 5 ф. 25 н. Кукуруз стари 5 ф. 65 н., нов кукуруз 4 ф. 55 н. За готов новац.

Производи: Маст 50 ф. Сланина 53—54 ф. Шљиве миран посао; босанске 100 8 ф. 7½ н., 56 кгр. Пекмез 15 ф. 50—16 ф. ф. Спирит на старој цени.

*

У **Будимпешти**, 29. октобра (10. новембра). **Производи. Вуна.** Вашар са вуном је отпочео 2., а свршен је 8. новембра. Исти је био слаб. Неколико набављача су га посетили и пазарили су вуну летњу. Цена је лошијој и роби за војничку потребу са 1—2 ф. по м. ц. попустила, међутим боље врсте вуна је одржала, па и унапредила цену. Продано је 2500 м. ц. Плаћана боља прве сриже 105—114 ф., средња 80—90 ф., са фелером чешљаница 61—62 ф., сегединска чешљаница 51—52 ф., бачка 53—54 ф., планинска летња 68—74 ф., хевешка летња 63—65 ф., барањска летња 52—53 ф., славонска летња вуна 46—48 ф од 100 кгр.

Коже сирове. За леополдов вашар је мало кожа довежено, што је стигло, све су покуповали трговци и табаци а цена се унапредила. 12.000 ком. је говеђих кожа продано; плаћане кравије 76—80 ф., воловске 82—86 ф., питлинзи 80—90 ф., кнајпови 95—105 ф. од 100 кгр. 6000 ком. је коњина, средње су плаћане 9 ф. 50—10 ф. 50 н., тешке 12—13 ф. 50 н. 2—300 м. ц. телећих је кожа продано по 125—135 ф. и 150 ф. од м. ц

Најновије вести.

— Из Београда јављају, да ће уставотворни одбор по свој прилици 10. о. м. бити разрешен.

— Берлински листови поплашили се, да ће Русија утврђени зајам од 400 мил. утрошити на ратне цели, јер веле, да је Ротшилдова група хтела узајмити Русији тај новац, али је тражила од Русије изјаву, да тај новац неће употребити на ратне цели. Русија је то, кажу, одбила, што бајаги сад сведочи, да је Русија тај зајам донета подигла за рат.

— Из Беча јављају, да је бечко државно одветништво забранило шаљивим листовима да у слици и речима исмевају краља Милана. Листови, који се о ово огреше, биће конфисковани.

БРЗОЈАВИ „ЗАСТАВИ.“

(Стигли 1. новембра у вече.)

Будимпешта. У сабору усвојена законска основа о конверзији дугова у главном и у појединостима.

Београд. 30 наоружаних Турака нападоше код Рашке на српске становнике и убише и ранише неколико граничних чувара. После жестоке борбе отерани су Турци натраг. Мисли се, да се Турци намеравају опет повратити и спалити Рашку. Српска влада протестовала је против ове повреде границе.

ПОЗИВ.

Овим се учтиво позивају п. н. гг. скупштинари српске правосл. црквено-школске општине новосадске, да изволе доћи у среду 2. (14.) новембра т. г. у 3 сата после подне у гимназијску дворану на договор о предстојећим изборима.

У Новом Саду 1. (13.) новембра 1888.

Др. Станојевић,
председник.

КЊИЖЕВНЕ ВЕСТИ.

Изишао је 44. број

СТРАЖИЛОВА

са овим садржајем:

Андрија Хумски. Трагедија у пет чинова. Написао Андра Гавриловић. Први чин. — Како је Пјевалица излијечио фра-Брну. (Наставак.) — Афродита. (Наставак.) — Ковчежић. Гласник. — Књижевне белешке.

„Стражилово“ излази сваког четвртка на читавом табаку. Цена му је 5 ф. а. вр. на целу годину, 2 ф. 50 нов. на по године, 1 ф. 25 нов. на четврт године. За Србију и Црну Гору 14 динара или 6 ф. на годину. — Рукописи се шаљу уредништву а претплата администрацији „Стражилова“ у Нови Сад.

ПОЗИВ
НА
БЕСЕДУ С ИГРАНКОМ

коју

СРПСКО НОВОСАДСКО ЧИТАОНИЧКО ПЕВАЧКО ДРУШТВО

12. (24.) НОВЕМБРА 1888.

У ДВОРАНИ КОД „ЦАРИЦЕ ЈЕЛИСАВЕТЕ“

у корист своје благајне

А УЗ СУДЕЛОВАЊЕ ВОЈНЕ МУЗИКЕ 70. ПУК. БАР. ФИЛИПОВИЋА

са следећим распоредом приређује:

1. „Српска слава“ мешовити збор, од Х. Доубека.
2. „Ческа романца“ за оркестар од Х Доубека свира војна музика.
3. „Друго коло српских народних песама“ мушки збор, од Ј. Маринковића.
4. „Свет ће читат моје песме“ за сопран и алт, уз пратњу оркестра, од Х. Доубека пева женски лик и прати војна музика.
5. „Напуни пехар“ мушки збор од М. Топаловића.
6. „Српска симфонија“ за велики оркестар, од Х. Доубека, а) Largo-Allegro, б) Andante, в) Menuetto, г) Finale, свира војна музика.
7. „Крстоносци на мору“ велики мешовити збор од Базена.

Почетак у ¼8 сахата у вече.

Улазне цене: од особе 1 фор., од породице 2 фор. 50 новч. Улазнице могу се добити у књижарама Браће М. Поповића и Луке Јоцића, у трговини П. Матића друштвеног благајника, и о дану беседе у вече на благајни.

Добровољни прилози примају се са благодарношћу.

✝

Учитељски збор српски народни основних школа у Новоме Саду, јавља целоме грађанству тужну вест, да је

СТЕВАН П. ЗАРИЋ,

учитељ основне школе

у својој 62. години, а после тридесетгодишњег учитељевања 31. октобра (12. новембра) о. г. у 2 часа после подне преминуо.

Тело покојниково опојаће се у саборној цркви 1. (13.) новембра о. г. у 3 часа по подне, а за тим ће се сахранити у алмашком гробљу.

Вечан му спомен!

У Новоме Саду, 1. (13.) новембра 1888

РЕД ПЛОВИДБЕ

путничких пароброда од 3. октобра 1888. до даље наредбе.

Из НОВОГ САДА у СЛАНКАМЕН, ТИТЕЛ и ПОТИСКЕ ШТАЦИЈЕ: средом, петком и недељом у 1¼ сата после подне.

Из НОВОГ САДА у ЗЕМУН-БЕОГРАД-ОРШАВУ: средом, петком и недељом у 1¼ сата после подне.

Из НОВОГ САДА у БУДИМПЕШТУ: понедељником, средом и суботом 12½ сати после подне.

У Новом Саду 2. октобра 1888.

АГЕНЦИЈА.

ОГЛАСИ.

Стечај.

У Орловату је упражњено место учитеља. Плата је 300 фор., 100 фор. за појање у цркви, 60 фор. за учење деце у појању, 3 фор. писарине, слободан стан, 1 ланац земље ораће, 3 фата тврди дрва, 3 фата сламе. — Ко то место получити жели нека се до 24. овог месеца овој политичној општини пријави.

1—3 **Школски одбор.**

СТЕЧАЈ.

На упражњено учитељско место на срп. верозаконској мушкој школи овим се стечај расписује.

Плата је учитељу 300 фор., 40 фор. за пофторну школу, 20 фор. на огрев, слободан стан са две собе, кујном, шпајзом, подрумом и шталом, један фртаљ ораће земље, два ланца јароша и ½ гувна.

Учитељ је дужан на земљу сам порезу плаћати, у цркви при богослужењу појати и децу обучавати. Учитељи, који желе на ово место компетовати, нека њихове молбенице са нужним документима и који су из мађарског са добрим испит положили, потписаном школском одбору најдаље до 30. новембра послати. Избор ће се држати 6. децембра.

У Парага 18. новембера 1888.

За школски одбор:
Петар Попов
председник.

3—3

ВИНА И БЕРМЕТА.

Потписани јављам п. н. публици, да сам почео точити изврсно бело и црно вино из својих винограда, као и доброг српског бермета

ВАН КУЋЕ

у кући г. Менрата до кафане „Централе“.

С поштовањем
Мита Савић.

2—

МАНУФАКТУРНА И ПОМОДНА ТРГОВИНА
Ј. МАРИЋА
У ВИНКОВЦИ

потребује два помоћника, који одма ступити могу имају првенство. 1—2

МАНУФАКТУРНА
ДВА МЛАЂА СПОМОЋНИКА

могу добити места код

ПАНТЕ СПАИЋА СИНА
У МИТРОВИЦИ.

1—2

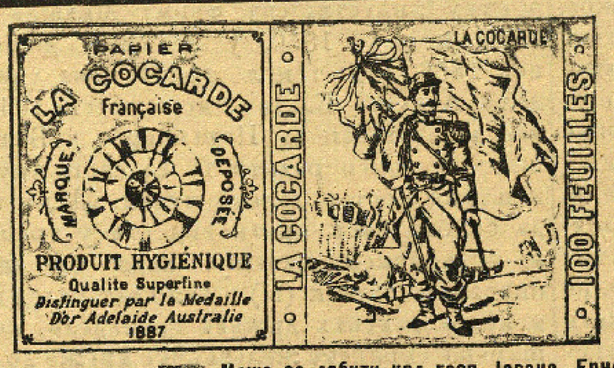

НАЈФИНИЈА И НАЈБОЉА ЈЕ
ФРАНЦУСКА АРТИЈА ЗА ЦИГАРЕТЕ

La Cocarde.

Ову су артију најбоље препоручили најславнији професори хемије са њене чистоте и што нема у себи никаквих материја, које здрављу шкоде. Такође се могу добити од ове артије направљени готови

ПРАВИ ФРАНЦУСКИ КОКАРД-ОМОТЦИ ЗА ЦИГАРЕТЕ.

Опомиње се сваки због подраживања.

Може се добити код госп. Јована Ернста и синова у Новоме Саду. 3—8

Ј. ПСЕРХОФЕРА
(J. Pserhofer's Apotheke in Wien.)

апотека у Бечу Singerstrasse Nr. 15.

„Код златне државне јабуке“ „zum goldenen Reichsapfel.“

Пилуле за чишћење крви, пређе под именом **„универзалне пилуле“** заслужују с пуним правом то последње име, јер заиста скоро нема болести, у којој ове пилуле нису већ по хиљаду пута показале своју чудотворну моћ. У најупорнијим случајевима, где су силни други лекови залуд употребљавани, овим пилулама је небројено пута и то за кратко време постигнут потпун успех. **1 кутија са 15 пилула стаје 21 новч., завијутак са 6 кутија 1 фор. 5 новч.**, при неплаћеној пошиљци у наточ **1 фор. 10 новч.**

Кад се новац пошље у напред онда са плаћеном поштарином стаје: 1 завијутак пилула 1 фор. 25 новч., 2 завијутка 2 фор. 30 новч., 3 завијутка 3 фор. 35 новч., 4 завијутка 4 фор. 40 новч., 5 завијутка 5 фор. 20 новч., 10 завијутка 9 фор. 20 новч. (Мање од једног завијутка не може се слати).

Само оне пилуле имају сматрати као праве, на чијем је упутству потпис. Ј. Псерхофера и које на заклопцу од сваке кутије имају исти такі потпис црвеним писменима.

Небројено много писама стигло нам је, у којима се они, који су узимали те пилуле захваљују што су после најразноврснијих и тешких болетица опет оздравили. Сваки, који их је само једном покушао, препоручује их сваком.

Навешћемо само некоја од силних захвалних писама:

Шлирбах, 17. фебруара 1888.

Благородни Господине! Најоданије потписани моли да му још једном пошљете четири завијутка Ваших заиста врло корисних пилула за чишћење крви.

С високоштовањем
Иг. Најрајтер, практ. лекар.

Храше код Фледнига, 12 септ. 1887.

Благородни Господине! Божја је воља била, да ми Ваше пилуле дођоше до руку и ја имам Вами да приписшем овај успех: Ја сам навебла док сам лежала као породиља тако да свој посао нисам могла обављати и до сад би по свој прилици била већ и умрла, да ме Ваше чудотворне пилуле нису избавиле. Бог нек Вас само благослови по хиљаду пута. Ја се уздам да ће ме Ваше пилуле са свим излечити, као што су већ и многим другима повратиле здравље.

С високоштовањем
Терезија Книфик.

Винернајштат, 9. децембра 1887.

Врло уважени Господине! Примите у име моје 60 годишње тетке најискренију захвалност. Она је јадница боловала 5 година дана од застарелог катара у желудцу и од водене болести. Живот јој је био право мучење и мишљаше да јој већ нема помоћи. Случајно добила је једну кутију Ваших изврсних пилула за чишћење крви и после подуже употребе оздравила је.

С високоштовањем
Јозефа Вајнцетл.

Митеринценсдорф код Кирхдорфа, Горња Аустрија 10. јануара 1886.

Благородни Господине! Изволите ми поштом послати један завијутак Ваших изврсних пилула за чишћење крви. Не могу на ино а да вам не изречем ради тих заиста вавредно корисних пилула моју најтоплију благодарност. Кад год ми се даде прилика ја ћу их свима болницима најтоплије препоручивати. Ову моју захвалницу можете у свако доба изнети на јавност.

С високоштовањем
Терезија Кастнер.

Гочдорф код Колбаха у Аустр. Шлезији, 8. октобра 1886.

Благородни Господине! Врло Вас учтиво молим да ми изволите послати један завијутак са 6 кутија од Ваших универзалних пилула за чишћење крви. Само Вашим чудотворним пилулама имам ја да захвалим што сам се ослободила несносне болести у желудцу, која ме је 6 година мучила. Од сад ћу увек да имам тих пилула при себи. Примите моју најискренију благодарност.

С највећим поштовањем
Ана Цвикл.

Рорбах, 28. фебруара 1886.

Високоцењени Господине! Месеца новембра пр. г. наручио сам код Вас један завијутак пилула. И ја и моја жена смо искусили најбољи успех од њих; обоје смо патили од жестоке главобоље и затвора, тако да смо већ почели очајавати, ма да смо већ 46 година стари. И гле! Ваше пилуле учинише чудо и избавише нас наше патње.

С поштовањем
Антон Лист.

Балзам против промрзлости од Ј. Псерхофера од много година приповнат као најбољи лек од промрзлости сваке врсте као и против врло застарелих рана и т. д. 1 тегла 40 новч. са плаћеном поштарином 65 новч.

Сок од боквице против катара промуклости, великог кашља и т. д. једна флашица 50 новч.

Американска маст од костобоље најбољи лек против свију болести костобољних и ревматичних севања у зглавцима, ишијаса, севања у ушима и т. д. 1 фор. 20 новч.

Прашак против знојења ногу цена 1 кутији 50 новч., са поштарином 75 новч.

Балзам против гуше поуздано средство против гуше (струме) 1 флашица 40 новч. са поштарином 65 новч.

Животна есенција (Прашке каплице) против покварена желудца, рђавог сваривања, болести у трбуху ма које врсте, изврсно кућевно средство 1 флашица 22 новч.

Енглески чудотворни балзам 1 флашица 12 новч., 12 флашица 1 фор. 20 нов.

Фијакерски прашак против катара, промуклости, кашља и т. д. 1 кутија 35 новч. с поштарином 60 новч.

Тано-хинин помада од Ј. Псерхофера, најбоље средство, од ког расте коса 1 дова 2 фор.

Универсални мелем од проф. Штајдла против рана од убода и удара, злих гризлица свију врста, рана на ногама, упорних рана у жлездама, против болних чирева, пришћева, рањавих и запаљених сиса, костобоље у ногама и сличних болести врло опробано. Тегла 50 новч., с поштарином 75 новч.

Универсална чистећа со од A. Bullrich. — Једно најбоље кућевно средство против разних болести као: главобоље, несвестице, грчева у стомаку, љутине, шуљева, затвореног стомака и т. д. један пакет 1 фор.

Есенција за очи од др. Ромерсхаусена флашица по 2 фор. 50 нов. и 1 фор. 50 новч.

Осим горе споменутих препарата држим у приправности све у аустријским листовима објављене домаће и иновемске лекарничке специјалитете, а што се не би нашло на стовариштu, наручујем тачно и брзо и по најјефтинијој цени.

Разашиљање поштом бива што је могуће брзо а захтева се новац у напред, веће наруџбине и уз наплату у наточ.

Кад се новац пошаље у напред (најбоље поштанском упутницом) поштарина је далеко јефтинија него при пошиљци у наточ

5—12

Власник и издавалац Милица Томић рођ. Милетић. Одговорни уредник Јаша Томић. Српска штампарија дра Светозара Милетића.